

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XXXIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

C. PLINII SECVNDI N A-
T V R A L I S H I S T O R I Æ

L I B E R X X X I I I .

Metallorum natura.

P R O O E M I V M .

ET ALLA nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur, tellurem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi // diuitiis foditur, quærente vita aurum, argentum, electrum, æs: // alibi deliciis gemmas, & parietum digitorumque pigmenta: ali- // bi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesque. // Persequimur omnes eius fibras, viuimusque super excavatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu verò non hoc etiam indignatione sacræ parentis exprimi possit.

20 Imus in viscera eius, & in sede Manium opes quærimus, tanquam parum benigna fer- // tilique, quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia scrutamur. Quo- // to enim cuique fodiendi causa medicina est? Quanquam & hæc summa sui parte tribuit, vt minimè parca, facilisque in omnibus quæ profunt. Illa nos premunt, illa nos // ad inferos agunt, quæ occultauit atque demersit, illa quæ non nascuntur: vt repente mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, seculis omnibus exhaurien- // di eam, quousque penetret avaritia. Quam innocens, quam beata, imò verò & deli- // cata esset vita, si nihil aliud, quam supra terras, concupisceret, breuiterque nisi quod // secum est? Eruitur aurum & chrysocolla iuxta, vt pretiosior videatur nomen ex auro custodiens. Parum enim erat vnam vitæ inuenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam

30 sanies. Quærebat argentum avaritia: boni consuluit interim inuenisse minium, ruben- // tisque terræ excogitauit vsum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Accessit ars picturæ, & aurum argentumque cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidi- // nes cælare iuuat, ac per obscenitates bibere. Abiecta deinde sunt hæc, & fordere cœpe- // re: & auri argentique nimium fuit. Murrhina & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ glo- // ria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus, & smaragdus teximus calices: ac temulentia causa tenere Indiam iuuat: & aurum iam accessio est.

40 *Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum.*

C A P V T I .

V Tinamque posset è vita in totum abdicari aurum, sacra fames, vt celeberrimi autores dixere, proficissum conuiciis ab optimis quibusque, & ad perniciem vitæ re- // peritum: quantum feliciore æuo, cum res ipsæ permuabantur inter se, sicut & Troianis tem- // poribus factitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (vt opinor) commercium victus gra- // tia inuenta. Alios coriis boum, alios ferro captiuisque rebus emptitasse tradit: quan- // quam & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, vt centum boum arma aurea

permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem bouum. Ex qua consuetudine multa legum antiquarum pecore constat, etiam Romæ. Pessimum vitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: vinculumque id, non gestamen intelligi voluerit.^a Midæ quidem anulum, quo circumactō habentem nemo cerneret, quis nō etiam fabulosiorem fateatur? manus & prorsus sinistrae maximam auctoritatem conciliauere auro, non quidem Romanæ, quorum more ferreum id erat & bellicæ virtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruique Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maximè miror, quorum è Græcia fuit origo, vnde hic anulorum vsus venit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo vtantur. Sed à Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: vnde mos bullæ duravit, vt eorum qui equo meruissent filij, insigne id haberēt, cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi video: Græci à digitis appellauere: apud nos prisca vngulum vocabant, postea & Græci & nostri symbolum. Longo certè tempore, ne Senatū quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidem his tantum qui legati ad exterarum gentes ituri essent, anuli publicè dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Neque aliis vti mos fuit, quam qui ex ea causa publicè acceperant: vulgòque sic triumphabant. Et cum corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æquè triumphantis, & serui fortasse coronam sustinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumque non ante tertium Consulatum sumpsisse traditur. Hi quoque, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum vtentur eis: intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam nunc sponsæ anulus ferreus mittitur, isque sine gemma. Nec Iliacis temporibus vllos fuisse anulos video: nusquam certè Homerus dicit, cum & codicillos missitatos epistolarum gratia indicet, & conditas arcis vestes, ac vasa aurea argenteaque, & ea colligata nodi, non anuli, nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam Deūm fibulas, & alia muliebris cultus, sicut in aures, in primordio factitasse, sine mentione anulorum. Et quisquis primus instituit, cunctanter id fecit, læuisque manibus ac latentibus induit, cum si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam confertoris vsu, argumentum est, maius in læua fuisse, qua scutum capitur. Est quidem apud eundem Homerum virorum crinibus aurum implexum: ideo nescio an prior vsus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certè cum à Gallis capta vrbe pax emeretur, non plus quam mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo aurei perisse, Pompeij tertio Consulatu, è Capitolini Iouis folio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisque existimari duo millia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumque ab his in parte captæ vrbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumque tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectum est, cum Capitolinus duplum reddidisset. Illud quoque obiter indicari conuenit, quoniam de anulis sermonem repetimus, ædituum custodiæ eius comprehensum, fracta in ore anuli gemma, statim expirasse, & indicium ita extinctum. Ergo vt maximè duo tantum millia pondo, cum capta est Roma anno trecentesimo lxxij. fuere, cum iam capitum liberorum censa essent clij. millia quingenti lxxx. In eadem post annos cccvij. quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim millia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti vij. millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie transtulerat auri pondo xv. millia, argenti pondo centum & quindecim millia. Frequētior autem vsus anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprehenditur. Hic nanque publicatis diebus saltis, quos populus à paucis

^a T. Gygem.

^b T. æqua fortuna triumphantis, & serui coronam, &c.

^c T. fertoris

^d M. Crassum

^e T. rapuisse suo, & Pomp.

paucis princi
no patre gen
do alidue fa
cio Præneste
rum patres C
fido tanta
reperiatu
tor. Est enim
allicum est
vniuerso. H
cordia, si po
ex multatiti
supra comiti
nam dedicati
ligium extat
potuissent t
quoque & D
elli, & exitia
nauorum m
Manilium, q
lidum illum
re fœminas
dominium qu
Ægyptu
ria variavi
cut dicem
ateria est
usam in a
rito occu
ulti nullas
ertum. Ne
nius licent
igitis geri
demus. Po
tare. Gallia
mes onera
congerant:
ta, & iniuria
pratio siori
Aliis plur
pter casum
Demosthen
plurimum
qua nihil si
profecere n
fanomend
dominoru
dia à dom
pant eas,
tibus anul
certum à

paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appij Cæci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, consultando assidue sagaci ingenio, promulgaueratque, vt Ædilis curulis crearetur cum Q. Anicio Prænestino, qui paucis antè annis hostis fuisset, præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres Contules fuerant. Additum Flauio, vt simul & Tribunus plebis esset. Quo facto tanta Senatus indignatione exarsit, vt anulos ab eo abiectos fuisse, in antiquissimis reperiatur Annalibus. Fallit pleròsque, qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adiectum hoc quoque: sed & phalera posita, propter quæ nomen Equitum adiectum est. Anulos quoque depositos à nobilitate, in Annales relatum est, non à Senatu vniuerso. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio c. o. s. Flauius vouit ædem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æreâ fecit in Græcostasi, quæ tunc supra comitium erat. Inciditque in tabella ærea eam ædem c. quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Ita c c c x l v i i j. à condita vrbe gestum est: & primum anulorum vestigium extat. Promiscui autem vsus alterum secundo Punico bello: neque enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Drusum ex anulo in auctione vœnali, inimicitia cœpere: vnde origo socialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes Senatores habuerunt: vtpote cum memoria auorum multi Prætura quoque functi, in ferro consenuerint: sicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerat Iugurthino bello, Fenestella tradit: & multi L. Fufidium illum, ad quem Scaurus de vita sua scripsit: in Quintiorum verò familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nullòsque omnino anulos maior pars gentium hominùmq; etiam qui sub imperio nostro degunt, hodièque habeat. Non signat Oriès aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta solis. Multis hoc modis, vt cætera omnia, luxuria variauit, gemmas addendo exquisiti fulgoris, censùque opimo digitos onerando, sicut dicemus in gemmarum volumine: mox & effigies varias cælando, vt alibi ars, alibi materia esset in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in anulis esse intelligeret, solidas induit. Quasdam verò neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro cludit, aurumque millibus lapillorum vilius fecit. Contra verò multi nullas admittunt gemmas, auròque ipso signant: id Claudij Cæsaris principatu repertum. Nec non & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat. Singulis primò digitis geri mos fuerat, qui sunt minimis proximi: sic in Numæ & Seruij Tullij statuis videmus. Postea pollicis proximo induere, etià Deorum simulacris: dein iuuat & minimo dare. Gallia Britanniaque in medio dicuntur vsæ. Hic nunc solus excipitur: cæteri omnes onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus aliis. Sūt qui tres vni minimo congerant: alij verò & huic vnum tantum, quo signantem signet. Cõditus ille, vt res rara, & iniuria vsus indigna, velut è sacratio promitur: & vnũ in minimo digito habuisse, prætiosioris in recondito supellectilis ostentatio est. Iam alij pondera eorum ostentant.

40 Aliis plures quàm vnum, gestare labor est. Alij bractæas infarcire leuiore materia propter casum tutius gemmarum sollicitudini putant. Alij sub gémis venena cludunt, sicut Demosthenes summus oratorum Græciæ, anulòsque mortis gratia habent. Denique vt plurimum opum scelera anulis fiunt. Quæ fuit illa priscorum vita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoque ac potus anulo vindicatur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac seruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, singuli Marcipores Luciporésve dominorum gentiles, omnem victum in promiscuo habebant, nec vlla domi custodia à domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, paritèrque qui rapiant eas, & clauis quoque ipsas signasse non est satis: grauatis somno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorque vitæ ratio circa hoc instrumentum esse cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen posse in externis autoritatem eius rei

intelligere circa Polycratem Sami tyrānum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus est pisce, ipso circiter c^c x x x. annū vrbis nostræ interfecto. Celebratior quidem vsus cū fœnore cœpisse debet: argumento est consuetudo vulgi, ad spōsiones etiānum anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: vt planè affirmare possimus, nummos antè aqud nos, mox cœpisse anulos. De nummis paulò post dicetur. Anuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperant esse celebres, sicut tunica ab anulis Senatū tantum: quanquam & hoc serò: vulgòque purpura latiore tunica vsos inuenimus etiam præcones, sicut patrē L. Ælij Stilonis, Præconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumq; plebi & patribus inferuere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Augusto decurias ordinante, maior pars iudicū in ferreo anulo fuit: iiq; non equites, sed iudices vocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorū publicorum. Iudicum quoque non nisi quatuor decuriæ fuere primò: vixque singula millia in decuriis inuenta sunt, nondum prouinciis ad hoc munus admissis: seruatūque in hodiernum est, ne quis è nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primum corona aurea.

CAP. II.

Decuriæ quoque ipsæ pluribus discretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus selecti, ad custodiendas cistas suffragiorum in comitiis. Et diuisus hic quoque ordo erat superba vsurpatione nominum, cū alius se Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principatus nono anno in vnitatem venit equester ordo: anulorumque autoritati forma constituta est, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere c o s s. anno vrbis conditæ d c l x x v. quod miremur, futili penè de causa, cū C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarū pœnis aucupatur, quæstus esset in Senatu, vulgò institores eius culpæ defendi anulis. Hac de causa cōstitutum, ne cui ius id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri auoque paterno sestertia c c c. census fuisset, & lege Iulia theatri in x i i j. ordinibus sedendi. Postea gregatim insigne id appeti cœptum. Propterque hæc discrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit: tantumq; natum est factus, vt quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinem, passimque ad ornamenta ea etiam seruitute liberati transfiliant: quod antea nunquam erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicisque intelligebantur: adeoque promiscuū id esse cœpit, vt apud Claudium Cæsarem in Censura eius vnus ex equitibus Flavius Proculus c c c. ex ea causa reos postularet. Ita dum separatur ordo ab ingenuis, communicatus est cum seruitiis. Iudicum autem appellatione separari eum ordinem, primi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in contumeliam Senatū, mox ea debellata, autoritas nominis vario seditionū euentu circa publicandis substitit: & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere. M. Cicero demum stabiliuit equestre nomen in Cōsultu suo, ei Senatū concilians, ex eo se ordine profectum esse celebrans, eiusque vires peculiari popularitate quærens. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum est, cœpitque adici Senatui populòque Romano & equester ordo. Qua de causa & nunc post populū scribitur, quia nouissimè cœptus est adici. Quinetiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusq; appellati sunt: deinde flexumines: postea trossuli, cū oppidum in Thufcis citra Volsinos passuum i x. M. sine vllò peditum adiumento cepissent eius vocabuli: idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam, quæ supra indicata est, exponit: inuitosq; etiamnum tamen trossulos vocari. Sunt adhuc aliqua nō omittendæ in auro differētiæ.

Auxilia

Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non nisi argenteis. Præterq; armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Idem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, non inueni, sed quis primū donauerit à L. Pisone traditur. A. Posthumius Dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis, ei cuius maximè opera capta essent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus c. o. s. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum corona Piso Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamque coronam testamento reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs, argentum, & aurū & antequam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties & quibus temporibus auctoritas auri.

CAP. III.

DEorum verò honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus hostiæ maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoque in tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiuntur frementes, fibulas trinitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primū, qui auro dignitatem per anulos fecit, vt habeant in lacertis iam pridem & uiri, quod è Dardanis venit, itaque & Dardanium vocabatur. ^a Viriæ Celticæ dicuntur: ^b uiriles Celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitiisque totis, collo, auribus, spiris: discurrant catenæ circa latera, & inserta margaritarū pondera è collo dominarum auro pendeant, vt in somno quoque vnionum conscientia adfit: etiā ne pedibus induitur, atque inter stolam plebēque hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit? Honestius uiri pedagogis id damus: balneāsque diues puerorum forma conuertit. Iam verò etiam Harpocratem, statuāsque Ægyptiorum numinum, in digitis uiri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his, quibus admissionem liberti ^c eius dedissent imaginē Principis in anulo ex auro gerendi, magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani Principis aboleuit, æqualiter publicando Principem. De anulis aureis eorūque usu hætenus dictum sit. Proximum scelus fecit, qui primus ex auro denarium signauit: quod & ipsum latet autore incerto. Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhū regem deuictum usus est. Libralis, vnde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expensu in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: qua consuetudine in his emptionibus quæ mancipij sunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi vsos Romæ Remeus tradit. Signatum est nota pecudum: vnde & pecunia appellata. Maximus census c. x. M. assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis ^d d. l. x. x. v. Q. Fabio c. o. s. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro x. libris æris, quinarius pro quinque, sestertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impensis resp. non sufficeret, constitutumque vt asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri, dissolutumque æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum naus: in triente verò & quadrante rates. Quadrans antea triuncis vocatus à i. j. vncijs. Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, asses vnciales facti: placuitque denarium x. v. j. assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro x. assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atq; quadrigæ: & inde bigati quadrigatique dicti. Mox lege Papyria femunciales asses facti. Liuius Drusus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miscuit. Qui nūc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illirico aduectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus Victoria, & inde nomen. Aureus nummus post annum l. x. i. j. percussus est, quàm ar-

^a T. Viriæ
^b T. Viriæ

^c T. in, sic
etiam Lyphi

^d Car. 315.
LXXCV. Q.
Ogulnio & C.
Fabio Cons.

genteus, ita ut scrupulum valeret sestertius vicenis, quod efficit in libras ratione sestertio-
rum, qui tunc erant, sestertios d c c c. ^a Post hæc placuit x l. M. signari ex auri libris, pau-
latimque principes imminuere pondus: minutissimus verò ad x l v. M. Sed à nummo pri-
ma est origo avaritiæ excogitata, sceleris quæstiosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabie
quadam, non iam avaritia, sed fames auri: utpote cum Septimuleius C. Gracchi familia-
ris auro repensum caput eius excisum ad Opimum tulerit, plumbòque in os addito par-
ricidio suo rempublicam etiam circumscripserit: nec iam Quiritum aliquo, sed vniuer-
so nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc
parit habendi cupido. Pudet intuentem tantum nomina ista, quæ subinde noua Græco
sermone excogitatur, expresso argenteis vasis auro, aut incluso, quibus deliciis vaneunt
tam aurea quam aurata, cum sciamus interdixisse castris suis Spartacum, ne quis aurum
haberet aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala Orator prodidit,
Antonium Triumvirum aureis vsus in omnibus obscenis desideriis, pudendo crimine
etiam Cleopatram. Summæ apud externos licentiæ fuerat, poculo aureo puluino subdito,
Philippum regem dormire solitum: Agnonem Teium Alexandri Magni præfectum au-
reus clavis suffigere crepidas. Antonius in contumeliâ naturæ utilitatem auro fecit, opus
proscriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Romanum victis gen-
tibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum: sicut Carthagini cum Anni-
bale victæ argenti pondus annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest videri pe-
nuria mundi id venisse. Nam Midas & Cræsus in infinitum possederant. Iam Cyrus dei
ætæ Asia pondus xxxiij. millia inuenerat, præter vasa aurea, aurumque factum, & in eo
folia ac platanum vitæque. Quæ victoria argenti quingenta millia talentorum repor-
tauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum
autem Ægyptium pondus lxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salau-
ces & Esubopes, qui terram virginem nactus, plurimum argenti aurique eruisse dicitur
in Samnorum gente, & alioquin velleribus aureis inclytò regno. Sed & illius aureæ ca-
meræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque parastatæ, victo Sesoistre Ægypti
rege, tam superbo, ut prodatur annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere
ad currum solitus, sicque triumphare. Et nos fecimus, quæ posteris fabulosa arbitrentur.
Cæsar qui postea Dictator fuit, primus in Ædilitate munere patris funebri, omni appa-
ratu harenæ argento vsus est: ferâsque argenteis vasis incessere, tum primum visum.
Mox, quod etiam in municipiis æmulantur, C. Antonius ludos scena argentea fecit. Item
L. Muræna, & Caius princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondus c. xxxiij.
Claudius successor eius, cum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas vnam viij.
pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior, alteram ix. quam Gallia Comata, sicut
titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeij theatrum operuit auro in vnu
diem, quod Tyridati regi Armeniæ ostenderet. Et quota pars ea apparatus fuit aureæ
domus ambientis urbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio
coss. septem annis ante bellum Punicum tertium pondus dccc. xxxij. argenti nona-
gintaduo millia, & extra numerum ccc. & lxxxv. M. Item Sex. Iulio, L. Marcio coss.
hoc est, belli socialis initio, dccc. xlviij. auri pondus. C. Cæsar primo introitu urbis in
ciuili bello suo ex ærario protulit laterum aureorum xxxvj. M. & in numerato pondus
ccc. Nec fuit aliis temporibus respublicæ locupletior. Intulit & Æmilius Paulus, Per-
seo rege Macedonico deuicto, prædam pondus trium millium: à quo tempore populus
Romanus tributum pendere desuit. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro te-
guntur, post Carthaginem euersam primò inaurata sunt in Capitolio, Censura L. Mum-
mij. Inde trahere in cameras: in parietes quoque, qui iam & ipsi tanquam vasa inauran-
tur: cum sua ætas varia de Catulo existimauerit, quod tegulas æreas Capitolij inaurasset
primus. Inuentores auri, sicut metallorum ferè omnium septimo volumine diximus.
Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, non colore, qui in argento clarior est,
magisque diei similis, & ideo militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget:
manife-

^a Locum hunc
expendit Bu-
dæus lib. 3. de
Asse. tandem-
que in eam di-
scedit sententiã,
ut hunc in mo-
dum legendũ
existimet: post
hæc placuit,
L. nummos
signari ex
auri libris,
paulatimque
principes im-
minuere põ-
dus: minutis-
simè Nero
ad l v. num-
mos &c.

^b folia

^c Budæus par-
tim vetustorũ
exemplariũ fi-
dem sequutus,
partim conie-
cturis non le-
uibus nixus,
hæc legendũ ar-
bitratur, Au-
ri põdo dccc.
M. xxxvj. ar-
genti xxxij.
M. & in nu-
merato tre-
centis & se-
ptuagies
quinquies.
^d Idem: auri
põdo dccc.
xlviij.
^e Idem: Late-
rum aureo-
rum quin-
cim, argen-
teorum tri-
ginta quin-
millia, & in
numerato se-
stertium qua-
dringentes.
^f Idem: Per-
seo rege vi-
cto, è Mace-
donica præ-
da, sestert-
ium ter mil-
lies.

manifesto er-
nis alisque
ceteris meta-
morò etiam in
bonitatem. A
obryzum vo
Præterea i
purgetur, cu
argento, ære
luxus dilata
genas plure
Prænestina
acro. Proxi
is, quod sup
igni perficiã
ta inuentur
non rubig
põdus. Iam
ac textur
Verrius tradi
diculum, aff
liapridem i
ni candido
at quemad
pro legitim
est. Nanque
arenatur,
ollit edou
en in pur

Vrum
phibus
Tago Hispa
solitius aur
effoditur, au
re omnia se
atque ex co
protinus ra
quinquagena
cant, si & a
nihil aliud g
vocant, alij
ro atque Th
narum can
uento, tellu
tur, molitu
cut à forna
Hæc in aur
mils argilla

manifesto errore eorum, qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum in gemmis aliisque rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris metallis, cum cedat per vtrunque plumbo. Sed quia rerum vni nihil igne deperit, tutò etiam in incendiis rogisque durate materia. Quinimo quò sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Aurique experimèto ignis est, vt simili colore rubeat, quo ignis: atque ipsum obryzum vocat. Primum autem bonitatis argumentum est, quàm difficillimè accendi. Præterea mirum, prunæ violentissimæ igni indomitum, palea citissimè ardescere: atque vt purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa pretij maior, quàm minimum vsu deteri, cum argento, ære, plumbo, linæ producatur, manusq; sordescant decidua materia. Nec aliud
 10 laxius dilatatur, aut numerosius diuiditur, vtpote cuius vnciæ in septingenas & quinquagenas pluresque bracteas, quaternum vtroque digitorum spargantur. Crassissimæ ex his Prænestinæ vocantur, etiãnum retinentes nomē, Fortunæ inaurato ibi fidelissimè simulacro. Proxima bractea quæstoria appellatur. Hispania strigiles vocat auri paruulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, cum cætera metallis reperta igni perficiatur. Hoc statim aurum est, consummatamq; materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuètio eius naturalis est: alia quam dicemus, coacta. Super cætera
 20 non rubigo vlla, non ærugo, non aliud ex ipso quod consumat bonitatem, minuâtve pondus. Iam contra salis & aceti succos domitores rerum constantia: superq; omnia netur, ac textitur lanæ modo, & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prælij spectaculum, assidentem ei, indutâ paludamento, auro textili sine alia materie. Attalicis verò iâ pridem intexitur, inuento regum Asiæ. Marmoris & iis quæ candesceri non possunt, oui candido illinitur: ligno glutini ratione composita: leucophoron vocat. Quid sit hoc, aut quemadmodum fiat, suo loco docebimus. Æs inaurari argento viuo, aut certè hydrargyro legitimum erat: de quibus, vt dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus est. Nanque æs cruciatur in primis, accensumque restinguitur sale, aceto, alumine. Postea exarenatur, an satis recoctum sit, splendore deprehendente, iterumque exhalatur igni, vt possit edomitum, mistis pumice, alumine, argento viuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgando vim habet talem, qualem esse diximus plumbo.

30 *Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea statua, & medicina ex auro.*

CAP. IIII.

AVrum inuenitur in nostro orbe: vt omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramentis, vt in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gange Indiæ. Nec vllum absolutius aurum est, cursu ipso tritumque perpolitum. Alio modo puteorum scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare vtraque ratio dicetur. Aurum qui quærunt, ante omnia segillum tollunt: ita vocatur indicium: alueus, vbi id est, arenæque lauantur, atque ex eo quod refedit, coniectura capitur, vt inueniatur aliquando in summa tellure
 40 protinus rara felicitate: vt nuper in Dalmatia principatu Neronis, singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens, cum iam inuentum in summo cæspite. Alutationem vocant, si & auro ea tellus subest. Cæterum montes Hispaniæ aridi sterilesque, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles esse. Quod puteis foditur, canalicium vocant, alij canaliense, marmoris glareæ inherens, non illo modo, quo in Oriente sapphiro atque Thebaico, aliisque in gemmis scintillat, sed micæ amplexum marmoris. Hi venarum canales per marmor vagantur, & latera puteorum, & huc illuc, inde nomine inuento, tellusque ligneis columnis suspenditur. Quod effossum est, tunditur, lauatur, vritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilascudem vocant: argêtum, quod exit à fornacis sudore. Quæ è catino iactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba si-
 50 milis argillæ. Neque enim alia afflatum ignemque & ardentem materiam tolerat. Tertia

ratio opera vicerit Gigantum : cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant: siduntque rimæ subito, & opprimunt operarios, vt iam minùs temerariù videatur è profundo maris petere margaritas : tantò nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus sustinendis. Occursant in vtroque genere filices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius verò, quoniam in cuniculis vapor & fumus strangulat, cædunt fracturis c. l. libras ferri terram agentibus : egeruntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si longior videtur filix, latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in filice facilius existimatur opera. Est nanque terra ex quodam argillæ genere glareæ mista (candidam vocant) prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iisdem malleis : nihilque durius putant, nisi quòd inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere, ceruices fornicum ab vltimo cædunt, dantque signum ruinæ, eamque solus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic voce icturne repente operarios reuocari iubet, pariterque ipse deuolat. Mons fractus cadit à sese longo fragore, qui concipi humana mente non possit, & flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum est : nec sciére esse, cum fodére. Tantæque ad pericula euincenda fuit satis causæ, sperare quod cuperent. Alius par est labor, vel hoc maioris impendij, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montium ducere obiter à centesimo plerunque lapide. Corrugos vocat, à corruatione, credo: nimirum & hic labor est. Præcepisse libramento oportet, vt fruaris quando in-
 fluat: itaque altissimis partibus ducitur. Conuallis & interualla substructis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, sedemque trabibus cauatæ præbere coguntur. Is qui cædit, funibus pendet, vt procul intuentibus species nefaria quidem, sed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaque insistentis vestigiis hominis locus non est. Manes trahuntur ad homines, vt vitium importent. Id genus terræ vrium vocant. Ergo per filices calculosve ducuntur, & vrium euitant. Ad capita deiectus in superciliis montium piscinæ cauantur, ducenos pedes in quasque partes, & in altitudinem denos. Emissaria in his quina pedum quadratorum ternum ferè linquntur, & repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tanta vi, vt saxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Fossæ, in quas profluat, cauantur: agogas vocant: eæ sternuntur gradatim. Frutex est vlex roris marini similis, asper aurumque retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per prærupta suspenduntur, canali ita profluente de terra in mare. His de causis iam promouit Hispania in priore genere: quæ exhauriuntur immenso labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quæ situm non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacras Hispani, alij palacranas: iidem quod minutum est, balucem vocant. Vlex siccatus vritur, & cinis eius lauatur substrato cæspite herbofo, vt sidat aurum. Vicena millia podo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallæciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt, ita vt plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot seculis hæc fertilitas. Italiae parcitum est vetere interdicto patrum, vt diximus : alioquin nulla foecundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex censoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercellensi agro cauebatur, ne plus quinque M. hominum in opere publicani haberent. Aurum faciendi est etiam vna ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Inuitaueratque spes Caium principem auidissimum auri, quamobrem iussit excoqui magnum pondus : & plane fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auripigmenti libræ x i i j. permutaretur: nec postea tentatum ab vlllo est. Omni auro inest argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantum Gallie metallo, quod vocant Albicrarense, x x x v j. portio inuenitur: ideo cæteris præest. Vbicunque quinta argenti portio est, electrum vocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canaliensi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quin-
 tam

tam portionem excessit, incudibus non resistit. Et electro autoritas, Homero teste, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ templū habet Lindos insulæ Rhodiorum, in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adicit historia, mam mæ suæ mensura. Electri natura est, ad lucernarum lumina clariùs argento splendere. Quod est natium, & venena deprehendit. Nanque discurrunt in calicibus arquis cælestibus similes, cum igneo stridore, & gemina ratione prædicunt. Aurea statua prima omnium nulla inanitate, & antequàm ex ære aliqua illo modo fieret, quam vocant holo sphyraton, in templo Anaitidis posita dicitur, quod in situ terrarum nomine hoc significauimus, numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est Antonij Parthicis rebus. Scitumque narratur dictum vnius veteranorum Bononiæ, hospitali Diui Augusti cœna, cum interrogaretur, essetne verum, eum qui primus violasset hoc numen, oculis membrisque captum expirasse? Respondit enim, tum maximè Augustum de crure eius cœnare, seque illum esse, totumque sibi censum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuam & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit lxx. circiter Olympiade. Tantis erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Aurum plurimis modis pollet in remediis. Vulneratisque & infantibus applicatur, vt minùs noceant, quæ inferantur, veneficia. Est & ipsi superlato vis malefica, gallinarum quoque & pecorum fœturis. Remedium est abluere illatum, & spargere eos, quibus mederi velis. Torretur & cum salis grumo, pondere triplici misso, & rursus cum duabus salis portionibus, & vna lapidis, quem schiston vocant: ita virus tradit rebus vnà crematis in fictili vase, ipsum purum & incorruptum. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat. Lomento eum conuenit abluere. Fistulas etiam sanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quod si trito spuma adiciatur, putria hulcera & tetri odoris emendat. Ex melle verò decoctum cum melanthio, & illitum vmbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro est autor.

De chryfocolla, & medicina ex chryfocolla vj. & mirabilis natura eius glutinandis inter se perficiendis que metallis.

C A P. V.

CHryfocolla humor est in puteis, quos diximus, per venam auri defluens crassescente limo rigoribus hybernis vsque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærariis metallis, & proximam in argentariis fieri compertum est. Inuenitur & in plumbariis, vilior etiam auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immisissis in venam aquis leuiter hyeme tota vsque in Iunium mensem, dein siccatis in Iunio & Iulio, vt planè intelligatur nihil aliud chryfocolla, quàm vena putris. Natia duritia maximè distat, luteam vocant. Et tamen illa quoque herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura est, quæ lino lanæve, ad succum bibendum. Tuditur in pila, deinde tenui cribro secernitur: postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid nõ transmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur: ac rursus tuditur, dein lauatur in conchis, siccaturque. Tunc tingitur alumine schisto & herba supra dicta, pingiturque, antequam pingat. Refert, quàm bibula docilisque sit. Nam nisi rapuit colorem, adduntur & schytanum atque turbystum: ita vocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin vocant, eiusque duo genera faciunt: luteam, quæ seruatur in lomentum, & liquidam globulis sudore resolutis. Hæc vtraque genera in Cypro fiunt. Laudatissima in Armenia: secunda in Macedonia: largissima in Hispania. Summa commendationis est, vt colorem herbæ segetis lætè virentis quàm simillimè reddat. Visumque iam est Neronis principis spectaculis harenam circi chryfocolla sterni, cum ipse cõcolori panno aurigaturus esset, introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt: asperam, quæ taxatur in libras viij. mediam, quæ denariis quinque: attritam, quam & herbaceam vocant, quæ x. iij. sublinūt autem harenosam, priusquàm inducant, atramento & parætonio. Hæc sunt tenacia eius & colori blanda. Parætonium, quoniam est natura pinguisimum, & propter

læuorem tenacissimum, atramento aspergitur, ne Parætonij candor pallorem chryfocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipsam cæruleo subtritam, pro chryfocolla inducunt, vilissimo genere atq; fallacissimo. Vfus chryfocollæ & in medicina est ad purganda vulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccat & contrahit. Datur & in angina, orthopnoæ, miscenda cum melle. Cōcitatur vomitiones: miscetur & collyriis ad cicatrices oculorum: ac viridibus emplastris, ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chryfocollam Medici ac sin appellat, quæ non est orobitis. Chryfocollam & aurifices sibi vendicant agglutinando auro: & inde omnes appellatam similiter vtentes dicunt. Temperatur autē ea Cypria ærugine, & pueri impubis vrina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cypriis mortariis: *fanternam* vocat nostri. Ita ferruminatur aurum, quod 10 argentosum vocant. Signumq; est, si addita fanterna nitescit. E diuerso ærosus cōtrahit se hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & septima parte argenti ad supra dicta additis, vnâque contritis. Cōtexi par est reliqua circa hoc, vt vniuersa naturæ contingat admiratio. Auri glutinum est tale. Argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo & marmoris: sed plumbum nigrum albo iungitur, ipsumq; album sibi oleo. Item stannum æramentis, stanno argentum. Pineis optimè lignis æs ferrumque funditur: sed & Ægyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemque oleo restinguitur. Ignis autem aceto maximè, & visco, & ouo. Terra minimè flagrat. Carboni maior vis exusto, iterumque flagranti.

De argento, & argento viuo, & stibio, siue alabaistro, & scoria 20
argenti, & de spuma argenti.

CAP. VI.

AB his argenti metalla dicantur, quæ sequens infania est. Non nisi in puteis reperitur, nullaq; sui spe nascitur, nullis, vt in auro, lucentibus scintillis. Terra est alia rufa, alia cineracea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi. Galænam vocant, quæ iuxta argenti venas plerumq; reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum, *argentum* autem supernè innatat, vt oleum aquis. Reperitur in omnibus pene prouinciis, sed in *Hispania pulcherrimè*: id quoq; in sterili solo, atq; etiam montibus: & vbiq; vna inuenta vena est, nō procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia: vnde metalla Græci videntur dixisse. Mirum, adhuc per Hispanias ab 30 *Annibale* inchoatos puteos durare, sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quibus *Bebe-lo* appellatur hodieq; qui c c c. pondo *Annibali* subministravit in dies, ad mille quingentos iam passus cauat monte, per quod spatium Aquitani stantes diebus noctibusq; egerunt aquas lucernarum mensura, amnemq; faciunt. Argenti vena, quæ in summo repta est, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi solebat esse alumen inuentum: vltra nihil quærebatur. Nuper inuenta æris vena infra alumen alba, nullū finem spei fecit. Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus, sed maximè canibus. *Aurum argentumque* quò mollius, eò pulchrius. Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Est & lapis in his venis, cuius vomicaliquoris æterni *argentum viuum* appellatur, venenum rerum omnium. Exest ac perrumpit vasa permanens tabe dira. Omnia ei innatant, 40 præter aurum: id vnum ad se trahit. Ideo & optimè purgat, cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in vasis, ita vitis abiectis, vt & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur, per quas sudoris vice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cum æra inaurantur, sublitum bracteis pertinacissimè retinet. Verum pallore detegit simplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, ouiliquore candido vsum eum adulterare: mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et aliàs argentum viuum non largum inuetum est. In iisdem argenti metallis inuenitur, vt propriè dicamus, spumæ lapis candidæ nitentisque, non tamen translucētis, *stimmis* appellant, alij *stibium*, alij *alabastrum*, alij *larbason*. Duo eius genera, mas & fœmina. Magis probant fœminam: horridior est mas, scabriorque, & minus ponderosus, minusque radians, & harenosior: 50 fœmina contra nitet, friabilis, fissurisq; non globis, dehiscens. Vis eius adstringere & re-

frige-

frigerare, principalis autem circa oculos: nanque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exulcerationesque farina eius ac thuris, gummi admisto. Siftit & sanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia vulnera, & contra veteres canú morfus insperfa farina: & contra ambusta igni, cum adipe ac spuma argenti cerussa que & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis: dein restinguitur mulierum lacte, teriturque in mortariis, admista aqua pluuiali. Ac subinde turbida trāsfunditur in æreum vas, & mundatur nitro. Fax eius intelligitur plūbissima, quæq; sub sidit in mortario abiiciturque. Dein vas, in quo turbida trās fusa sunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & postero die, quod innatat, effunditur, spōgiæque tollitur. Quod ibi sub sidit, flos intelligitur, ac linteolo interposito in Sole siccatur, non vt perarescat. Iterumque in mortario teritur, & in pastillos diuiditur. Ante omnia autē vrendi modus necessarius est, ne plumbum fiat. Quidam non fimo vtuntur coquentes, sed adipe. Alij tritū in aqua triplici linteo faccant, facemque abiiciunt, idque quod defluxit, trās fundunt, quicquid sub sidat colligentes, emplastris quoque & collyriis miscent. Scoriam in argento Græci vocāt helcysma. Vis eius adstringere & refrigerare corpora. Additur emplastris vt molybdæna, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maximè glutinandis, & contra tenesmos, dysenteriasque, infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamēta, quæ vocant liparas, ad excrecentia hulerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in

10
20
30
40

iisdem metallis & quæ vocatur spuma argenti. Genera eius tria: optima, quam chrysitin vocant: secunda, quam argiritin: tertia, quam molybditin. Et plerūque omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est Attica, proxima Hispaniensis. Chrysitin ex vena ipsa fit, argyritin ex argento, molybditis plumbi ipsius fusura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem, & ex eo sublata veruculis ferreis, atq; in ipsa flamma conuoluta veruculo, vt fit modici ponderis. Est autem, vt ex nomine ipso intelligi potest, feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat à scoria, quo potest spuma à face distare. Alterū purgantis se materiæ, alterum purgatæ vitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ vocant sterylida & peumenem: tertium molybdænam, in plumbo dicēdam. Spuma vt fit utilis, iterum coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem anulorum: ita accensa follibus, ad separandos carbones cineremque abluuntur aceto aut vino, simulque restinguitur. Quod si sit argyritin, vt candor ei detur, magnitudine fabæ confraeta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgētur. Postea sex diebus terunt in mortariis, ter die abluentes aqua frigida: & cum desināt, calida, addito sale fossili, in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo vase. Alij cum faba candida ac ptisana coquunt, & in Sole siccant. Alij in lana candida cum faba, donec lanam nō denigrent. Tunc sale fossilem adiiciunt, subinde aqua mutata, siccantque diebus xl. calidissimis ætatis. Necnon in ventre suillo in aqua coquunt, exemptamque nitro fricant, & vt supra, terunt in mortariis cum sale. Sunt qui non coquant, sed cum sale terant, & adiecta aqua abluant. Vfus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculasque, & abluendum capillum. Vis autem siccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. Talibusque emplastris supra dictis ignes etiam sacros tollit cum ruta myrtōque & aceto. Itēque perniones cum myrtis & cera.

De minio, quanta autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuentione eius,

& cinnabaris ratione in picturis & medicina: de generibus

minij, & ratione eius in picturis.

C A P. V I I.

Inuenitur in argentariis metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat

50

autores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora: sic Camillum triumphasse. Hac reli-

gione etiam nunc addi in vnguenta cenæ triumphalis, & à Cenforibus in primis Iouem
 miniandum locari. Cuius rei quidem causam miror: quanquam & hodie id expeti cõstat
 Æthiopum populis, totosq; eo tingi proceres, huncque ibi Deorú simulacris colorẽ ef-
 fe. Quapropter diligentius persequemur omnia de eo. Theophrastus x c. annis ante Pra-
 xibulum Atheniensium magistratũ (quod tempus exit in vrbis nostræ c c l i x. annum)
 tradit inuentum minium à Callia Atheniense, initio sperante aurum posse excoqui hare-
 na rubente in metallis argẽti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in His-
 paniis, sed durum & harenosum: item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua ia-
 culantes decuterent: id esse adulterum: optimũ verò supra Ephesum Cilbianis agris. Ha-
 renam cocci colorem habere: hanc teri, dein lauari, farinam, & quod subfidat, iterum la-
 uari. Differentiam artis esse, quòd alij minium faciunt prima lotura: apud alios id esse di-
 lutius, sequentis autem loturæ optimum. Autoritatem colori fuisse non miror. Iam enim
 Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teste, qui naueis ea commendat,
 aliàs circa picturas pigmentaque rarus. Milton vocant Græci minium, quidam cinnaba-
 ri. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi faniem draconis
 elisi elephantorum morientium pondere, permisto vtriusque animalis sanguine, vt dixi-
 mus. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris an-
 tidotis medicamentisq; vtilissima est. At hercule Medici, quia cinnabarin vocant, pro ea
 vtuntur hoc minio, quod venenum esse paulò mox docebimus. Cinnabari veteres, quæ
 etiam nunc vocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio minio, quod dere-
 lictum est, quia curatio magni operis erat. Præterea vtrunq; nimis acre existimatur. Ideo
 transiere ad rubricam, & sinopidem, de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur
 sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretium synceræ nummi quinquaginta. Iuba minium
 nasci & in Carmania tradit: Hermogenes & in Æthiopia. Sed neutro ex loco inuehitur
 ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Celeberrimum ex Sisaponnẽsi regione in Bæ-
 tica, miniario metallo vectigalibus populi Romani, nullius rei diligẽtiore custodia. Non
 licet id ibi perficere excoquiq; Romam perfertur vena signata, ad dena millia ferè pondo
 annua. Romæ autem lauatur, in vendendo pretio statuta lege ne modum excederet lxx.
 in libras. Sed adulteratur multis modis, vnde præda societati. Nanque est alterum genus.
 in omnibus ferè argentariis, itẽmque plumbariis metallis, quod fit exusto lapide venis
 permisto, non ex illo, cuius vomicam argentum viuum appellauimus (is enim & ipse in
 argentum excoquitur) sed ex aliis simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur
 suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exustique tunduntur in farinam. Et hoc est
secundariũ minium, perquam paucis notum, multum infra naturales illas harenas. Hoc
 ergo adulteratur minium in officinis sociorũ: item Scyrico. Quonam modo Scyricum
 fiat, suo loco dicemus. Sublini autem Scyrico minium compendij ratio demonstrat. Et
 alio modo pingentium furto opportunum est, plenos subinde abluentiũ penicillos. Sidit
 autem in aqua, constatque furantibus. Syncero cocci nitor esse debet. Secundarij autem
 splendor in parietibus sentit viginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli est. Sisa-
 ponensibus autem miniariis suæ venæ harena sine argento excoquitur. Auri modo pro-
 batur. Auro candente fucatum nigrescit: syncerum retinet colorem. Inuenio & calce ad-
 ulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Solis
 atque Lunæ contactus inimicus: remedium, vt parieti ficcato cera Punica cum oleo li-
 quefacta candens setis inducatur, iterũmque admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudo-
 rem vsque: postea candelis subigatur: ac deinde linteis puris, sicut & marmora nitescunt.
 Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis vesicis illigant, ne in respirando pernicia-
 lem puluerem trahant, & tamen vt per illas spectent. Minium in voluminibus quoque
 scriptura vsurpatur, clariorẽsque literas, vel in auro, vel in marmore etiam in sepulcris
 facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis.

CAP. VIII.

EX secundario inuenit vita & hydrargyrum in vicem argēti viui, paulò antè dilatum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis pastillisque trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus impositum ferrea concha, calyce coopertum, argilla superillita: dein sub patinis accensum follibus continuo igni, atque ita calycis sudorè deterfo, qui fit argēti colore & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cū venenum esse conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ vsu traduntur, temeraria arbitror: præterquàm fortasse, quòd illitum capiti ventrиве, sanguinem sistit, dum ne quid penetret in viscera, ac vulnus attingat: aliter vtendum non equidem censeam. Hydrargyro argentum inauratur solū nūc propè, cū & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni vitæ parte ingeniosissima est, viliorè excogitauit materiam, vt docuimus. Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo, vt autor est Theophrastus: nūc verò passim, quæ alij heracium, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias lōgitudinis, binasque latitudinis non excedentes. Quod à Sole fuit in his, melius, quàm quod à terra. His coticulis periti, cū è vena vt lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidū permaneat, probatur. Proxima bonitas rufo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: seruatis in virorum vrina batillis, inficitur ita ramentū obiter dum vritur, candorèmq; mentitur. Est aliud experimentum politi, & in halitu hominis, si sudet protinus, nubemque discutiat.

De speculis & Aegypto argento.

CAP. IX.

LAminas duci, & specula fieri non nisi ex optimo posse creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira est imagines reddendi, quod repercussio aëre, atque in oculos regesto fieri conuenit. Eadem vi in speculis vsu polita crassitudine, paulūmq; propulsa dilatatur in immensum magnitudo imaginum. Tātū interest, repercussum illum respuat, an excipiat. Quinetiam pocula ita figurantur, expulsis intus crebris ceu speculis, vt vel vno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitantur & monstrifica, vt in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimūmq; refert concaua sint & poculi modo, an parmæ Threidicæ, media depressa an elata, transuersa an obliqua, supina an recta, qualitate excipientis figuræ torquēte venientes vmbas. Nec enim est aliud illa imago, quàm digesta claritas materiæ excipientis vmbam. Atque vt omnia de speculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundisina, stannō & ære mistis. Præolata sunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptum, certiore imaginem reddi, auro appposito auersis. Tingit & Aegyptus argentum, vt in vasis Anubem suum spectet, pingitque, non cælat, argentum. Transit inde materia & ad triumphales statuas, mirūmq; crescit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miscetur argento, tertia pars æris Cyprij tenuissimi, quod coronarium vocant, & sulphuris viui, quantum argenti. Conflantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquendi, donec seipsa opercula aperiant. Nigrescit & oui indurati luteo, vt tamen aceto & creta deteratur. Miscuit denario Triumuir Antonius ferrum. Miscuit æri falsæ monetæ. Alij è pondere subtrahunt, cū sit iustum lxxiiij. è libris signari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas statuas dicauerit. Mirūmq; in hac artium sola vitia discuntur, & falsi denarij spectantur exemplar, pluribusque veris denariis adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maxima opes fuerint, & quando primum populus Romanus stipem sparserit.

CAP. X.

NON erat apud antiquos numerus vltra centum millia: itaq; & hodie multiplicantur hæc, vt decies centena millia, aut sæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummūsq; per-

cuffus: & sic quoque æs alienum etiam nū appellatur. Postea Diuites cognominati, dum modò notum sit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxisse creditoribus suis. Ex eadem gente M. Crassus negabat locupletem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertiū M M. possedit, Quiritium post Syllam ditissimus. Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum. atque vt nomē quidem optimi occupauerit (iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupidinē) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantē, Callistum, & Narcissum. Atq; vt hi omitterentur, tanquam adhuc rerum potiantur, C. Asinio Gallo, C. Marcio Censorino C o s s. ad v j. cal. Feb. C. Cæcilius Claudius Isidorus testamento suo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidisset, tamen relinquere seruorum quatuor 10 millia centum x v j. iuga boum tria millia sexcenta, reliqui pecori c c. quinquaginta septem millia: in numerato H-s. D C. Funerari se iussit H-s x j. Cōgerant excedentes numerū opes quota tamē portio erūt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona millia equitum sua pecunia tolerauisse: mille cōuiuas, totidem aureis potoriis, mutantem vasa cum ferculis, faginasse. Quota verò ille ipse (neque enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, vitēque nobilem illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc est septies centena l x x v i j. millia hominū excepit epulo, stipendium quinque mensium frumentūque pollicitus, vt è quinque liberis senectuti suæ in delectu vnus saltē cōcederetur. Hunc quoq; ipsum aliquis comparet Cræso regi. Quæ (malū) amentia est, id in vita cupere, quod aut etiam seruis cōtigerit, 20 aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus Romanus stipē spargere cœpit, Sp. Posthumio, Q. Marcio C o s s. tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit, honoris id necessitatēque propter paupertatem Agrippæ, non largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in vasis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ.

C A P. X I.

Vasa ex argento mira inconstantia humani ingenij variat, nullum genus officinæ diu probando, nunc Furniana, nunc Clodiana, nunc Gratiana) etenim tabernas mensis adoptauimus) nunc anaglypta, in asperitatēque excisa, circa linearum picturas quæri- 30 mus. Iam verò & mensas repositoriis imponimus, & ad sustinenda obsonia interradimus latera, & interest quamplurimum lima perdidit. Vasa coquinaria ex argento Caluus Orator fieri queritur? at nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Nostræque ætate Poppæa coniunx Neronis principis delicatoribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat. Libras x x x i j. argenti Africanus sequens hæredi reliquit. Idēque cū de Pœnis triumpharet, quater millies c c c l x x. M. pondo transtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in mensarum est apparatus. Postea victa Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus x v i j. millia pondo dedit. O viros illo imperatore dignos, quibus hoc satis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in Tribunatu plebis x j. millia. Nam 40 propter quinque pondo notatum à Censoribus triumphalem senem, fabulosum iam videtur. Item Catum Ælium, cū legati Ætolorum in Consulatu prandentem in fistilibus adissent, missa ab his vasa argentea non accepisse, neque aliud habuisse argenti ad supremum vitæ diem, quàm duo pocula, quæ L. Paulus focer ei ob virtutem deuicto Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensium dixisse, nullos hominum inter se benigniùs viuere, quàm Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ipsos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelatensis equitis Romani filium, paterna quoq; gente pulsum, quòd x i j. pondo argenti habuisset apud exercitum, ferocissimis gentibus oppositum scimus. Lectos verò mulierum iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques 50 Romanus, non vt operiret, aut Deliaca specie faceret, sed Punica. Idem & aureos fecit

fecit. Nec multò post argentei Deliacos imitati sunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta sunt, lancésque è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat, multósque ob eas prosriptos dolo cõcupiscentium. Erubescât Annales, qui bellum ciuile illud talibus vitiis imputauere. Nostra ætas fortior fuit: Claudij principatu seruus eius Dru sillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris quingenariam lancem habuit, cui fabricadæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæso vt quàm multi eas conferui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ victoriam duo tantùm triclinia Romæ fuisse argentea. Repositoriis argentum addi sua
 10 memoria cœptum Fenestella dicit, qui obiit nouissimo Tiberij Cæsaris principatu. Sed & testudineatum in vsum venisse. Ante se autem paulò lignea rotunda solida: nec multo maiora, quàm mensas fuisse. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpisse. Mox additum argentum in angulis, lineásque per commissuras. Tympana verò se iuvene appellata stateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantùm argenti fuerit vitæ, sed validius penè manupretium. idque iam pridem, vt
 20 ignoscamus nobis. Delphinos quinis millibus sestertiis in libras emptos C. Gracchus habuit. L. verò Crassus Orator duos scyphos Mentoris artificis manu cælatos sestertiis c. Confessus tamen est, nunquàm se his vti propter verecundiam ausum. Constat eundem vj. millibus sestertiis in singulas libras vasa empta habuisse. Asia primùm deuicta luxuriã
 30 misit in Italiam. Siquidem L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo millia quadringenta L. Et vasorum aureorum pondo centum millia, anno conditæ vrbis quingentesimo sexagesimo quinto. Eadem Asia domata multò etiam grauius afflixit mores, inuiliórque victoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctiõibus regiis verecundia exempta est, vrbis anno d c x x v j. mediis l v j. annis crudita ciuitate amare etiam, non solùm admirari, opulentiam externam: immenso & Achaicæ victoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo, anno vrbis d c v i j. parta, signa & tabulas pictas inunxit, ne quid deesset. Paritérque luxuria nata
 40 est, & Carthago sublata, ita congruentibus fatis, vt libéret amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis Imperator.

De statujs argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibusdam.

C A P. XII.

Argenti vsum in statuas primùm ad honorem Diui Augusti in adulationem temporum transisse, falsò existimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeij reperi-
 mus translata Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argenteam statuam: item Mi-
 thridatis Eupatoris & currus aureos argenteosque. Argentum succedit ex re aliquando
 & auro, luxu sceminarum plebis compedes sibi ex eo facientium, quas induere aureas
 mos tristior vetat. Vidimus & ipsi Arellium Fuscum motum equestri ordine ob insignè
 40 calumniam, cum celebritate affectarentur adulescentium scholæ, ex argento anulos ha-
 bentem. Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ebore etiam fastidio, cælen-
 tur argento, vaginæ batillis, balthæi laminis crepitent? Iam verò pædagogia ad transitum
virilitatis custodiantur argento, sceminae lauentur, & nisi argentea solia fastidiant, eadẽ
que materia & cibus & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argento
 mulierum balineas, ita vt vestigio locus non sit, cum viris lauantium: Fabricius inquam,
 qui bellicosos Imperatores plus quàm pateram & salinum ex argento habere vetabat.
 Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet.
 Mirum, in auro cælando inclaruisse neminem, argento multos. Maximè tamen lauda-
 tus est Mentor, de quo supra diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta sunt:
 50 ac iam nullum extare dicitur. Ephesiæ Dianæ templum iacet, Capitolium incendiis. Varro
& æreum signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, &

mit hie Cracch.
 Et Triclin. p.
 32. p. 177

2 Alias, do-
 nata: quam le-
 ctionem agno-
 scit & Bud.
 lib. 5. de Affe.

Boëthus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in insula Rhodiorum: Boëthi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centaurique cælati in scyphis: Myos in eadem æde & Silenus, & Cupidines. Acragantis & venatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis & Antipater, quique Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse veriùs, quam cælasse dictus est, Statonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur, & ^{a Pol. Hecataeus:} Hecataeus: & circa Magni Pompeij ætatem Praxiteles, Posidonius Ephesius, Lædus Stratiates, qui prælia armatosque cælauit: Zopyrus, qui Areopagitas & iudiciù Orestis in duobus scyphis H-s xli. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binę vnciæ viginti vnerunt. Vlixes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium surripientes. Fecit idem & cocos magiriscia appellatos, paruulis potoriis, sed è quibus ne exempla quidem liceret exprimere: tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famam. Subitòque ars hæc ita exoleuit, vt sola iam vetustate censeatur, vsque adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit, autoritas constet. Argentum medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu falso, sicut in mediterraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, sil & cæruleum. Sil propriè limus est. Optimum ex eo, quod Atticum vocatur. Pretium in libras xxxij. Proximum marmorosum sub dimidio Attici pretio. Tertium genus est pressum, quod alij Scyricum vocant ex insula Scyro. Iã quidem & ex Achaia, quo vtuntur ad picturæ umbras. Pretium in libras huius H-s bini. Dipondiis verò detractis, quod lucidum vocant, è Gallia veniens. Hoc autem & Attico ad lumina vtuntur: ad abacos, nõ nisi marmoroso, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad xx. ab vrbe lapidem in montibus. Postea vritur, pressum appellantibus qui adulterât. Sed esse falsum exustumque amaritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

De file, & cæruleo, & Nestoriano: & cælo, & quòd non omni anno equaliter species vendantur.

CAP. XIII.

Ille pingere instituere primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad lumina vsa est: ad umbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Cæruleum harena est. Huius genera tria fuere antiquitus: Ægyptium, quod maximè probatur: Scythicum, hoc diluitur facillè: cumque teritur, in iij. colores mutatur, candidiorem nigrioremve, crassiorem tenuioremve. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Accessit his Puteolanum & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in sua coquitur herba, bibitque succum. Reliqua confectura eadem quæ chryfocollæ. Ex cæruleo fit quod vocatur lomentum: perficitur id lauando terendove, & hoc est cæruleo candidius. Pretia eius, xxxij. in libras, cærulei xvij. Vfus in creta, calcis impatiens. Nuper accessit & Nestorianum ab autore appellatum. Fit ex Ægyptij leuissima parte: pretium eius xl. in libras. Idem & Puteolani vsus, præterquam ad fenestras: vocant cælon. Non pridem apportari & Indicum est cœptum, cuius pretium xvij. in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, umbras diuidendas ab lumine. Est & vtilissimum genus lomenti, quidam tritum vocant, quinis assibus æstimatum. Cærulei synceri experimentum in carbone vt flagret: fraus viola arida decocta in aqua, succoque per linteum expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina, vt purget hulcera. Itaque & emplastris adiiciunt: item causticis. Teritur difficillimè sil. In medendo leuiter mordet, astringitque & explet hulcera. Vritur in fictilibus, vt proficit. Pretia rerum, quæ vsquam posuimus, non ignoramus alia in aliis locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut vt quisque mercatus sit, aut aliquis præualens maniceps annonam flagellet, non oblitum Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud Consules: poni tamen necessarium fuit, quæ plerunque erant Romæ, vt exprimeretur autoritas rerum.

C. PLI-